

С. Я. Кондратюк, В. М. Вірченко, М. В. Шевера

Гербарій інституту ботаніки ім. М. Холодного НАНУ

ГЕРБАРІЙ ІНСТИТУТУ БОТАНІКИ ім. М. Холодного НАНУ Засн. 1919 у Києві як структур. підрозділ Ботан. саду УАН (кн. «Перший піврік існування Української академії наук у Києві та начерк її праці до кінця 1919 року», К., 1919). Тоді ж були розпочаті планомірні збори квітк. рослин під керівництвом [В. Липського](#) (Ботан. сад. УАН) та спорових рослин під керівництвом *О. Фоміна* (Комітет для виучування нижчих рослин). Від Гербарію та Ботан. кабінету ВУАН бере початок [Ботаніки ім. М. Холодного інститут НАНУ](#). Належить до 40-а найбільших гербаріїв світу. Осн. підрозділи: гербарії – судин. рослин, бріолог., міколог., ліхенолог., фіколог. (альготека).

Формування гербарію судин. рослин відбувалося за рахунок приват. колекцій і зборів *О. Лоначевського*, *Є. Бордзиловського*, *О. Фоміна*, *Д. Зерова*, *А. Окснера*, *А. Лазаренка*, *М. Гродзинського*, *Ю. Клеопова*, *О. Вісюліної* та ін. Поряд із київ. складовою частиною сучас. гербарію існувала і харків. гербарна колекція (Харків. університету та НДІ ботаніки), значна заслуга у збиранні якої належала вченим [М. Котову](#), [М. Клокову](#), [Є. Лавренку](#), [Н. Десятовій-Шостенко](#), [П. Козлову](#) та ін. Більша частина цього гербарію наприкінці 2-ї світової війни була вивезена німцями, згодом знайдена на одній із прикордон. станцій Польщі, повернута до Києва, де зараз і зберігається. Критико-системат. та флорист. дослідж. у 1950–90-х рр. ([Д. Доброчаєва](#), [О. Вісюліна](#), *М. Котов*, *М. Клоков*, *В. Протопопова*, *В. Чопик*, [Б. Заверуха](#), [О. Дубовик](#), [Я. Дідух](#), *С. Мосякін* та ін.), проведені на основі матеріалів, зібраних у природі, сприяли кількіс. та якіс. поповненню гербарію. Гербарій судин. рослин складається з 6-ти колекцій: гербаріїв флори України, країн СНД, світу, персон. колекцій, колекції типів, обмін. гербарію. Найбільшою й осн. частиною є гербарій флори України, що налічує понад 700 тис. арк. і представляє види природ. та адвентив. фракцій. Колекція флори країн СНД налічує понад 250 тис. арк., світу – понад 40 тис. арк. Особливу цінність становлять персон. колекції: *М. Турчанінова* (153 тис. арк.; рослини з усіх материків світу, зокрема типовий матеріал), *В. Бессера* (60 тис. арк.; рослини з центр. частини України та Європи, зокрема типові зразки понад 100 нових для науки видів), *В. Черняєва* (37 тис. арк.; рослини із Слобожанщини), *І. Шмальгаузена* (бл. 22 тис. арк.; рослини з України, Росії, Кавказу), *О. Роговича* (12 тис. арк.;

рослини з центр. частини України), Ж. Жілібера (4 тис. арк.; рослини з країн Балтії), М. Клокова (бл. 1 тис. арк.; рослини з України та світу, зокрема зразки понад 500 нових для науки видів). На основі цих гербаріїв опубл. «Флору УРСР» (у 12-ти т., К., 1935–65), «Визначник рослин УРСР» (К.; Х., 1950), «Визначник рослин України» (К., 1965), «Определитель высших растений Украины» (К., 1987).

Бріолог. гербарій започатк. О. Фоміним, Д. Персидським, [М. Вагнером](#). Містить понад 35 тис. зразків. Складається з 3-х розділів: антоцеротів та печіночників, сфагнових мохів, брієвих мохів. 1-й розділ повністю створ. [Д. Зеровим](#) (зберігається 5858 зразків бл. 300 видів; найповніше представлені печіночники України – 3081 зразок). Основу 2-го розділу гербарію (містить 4630 зразків 47-ми видів, з них 2609 зразків зібрані на території України, переважно на Поліссі) становлять колекції О. Фоміна, Д. Зерова, Г. Бачуриної, Л. Партики та ін. Гербарій 3-го розділу містить 24 665 зразків бл. 1500 видів, з них 10 197 зразків є представниками укр. флори. Крім того, у гербарії зберігаються численні колекції мохоподібних з тер. колиш. СРСР (Далекий Сх., Сибір, Середня Азія, Урал, Закавказзя та ін.). Тут є також цінні колекції бріофітів із Зх. Європи, Азії, Америки, отримані шляхом обміну. З використанням даних бріолог. гербарію видано «Флору печіночників і сфагнових мохів України» Д. Зерова (К., 1964), «Флору мохів України» Г. Бачуриної, В. Мельничука (у 4-х вип., К., 1987–89, 2003).

Міколог. гербарій започатк. Г. Борисевичем та Г. Неводовським. Найбільший внесок у його формування зробила [З. Гіжицька](#). У гербарії зберігаються персон. колекції З. Лавітської, Г. Морочковського, П. Сосіна, Р. Ганжі, М. Зерової, С. Вассера, І. Дудки, В. Гелюти та ін.; є типові зразки більш як 80 видів грибів, описаних укр. мікологами. За матеріалами міколог. гербарію видано «Визначник грибів України» (К., 1967–79), «Флору грибів Украины» (у 10-ти т., К., 1984–96).

Ліхенолог. гербарій засн. [О. Архимовичем](#) та А. Окснером. Налічує понад 46 тис. зразків. Зберігаються колекції видів лишайників з усіх регіонів України, зібрані А. Окснером, М. Макаревич, Є. Копачевською, І. Навроцькою, [С. Кондратюком](#) та ін. (всього понад 29 тис. зразків), зокрема типові зразки нових таксонів лишайників і ліхенофільних грибів. Значну частину складають колекції з Європи, Пн. та Пд. Америки, Австралії та Нової Зеландії (понад 15 тис. зразків). На основі гербарію опубл. «Флору лишайників України» А. Окснера (у 2-х т., К., 1956–93).

Альготека (колекція альголог. проб) започатк. *О. Топачевським*. Найбільше представлені матеріали з України, а також Азербайджану, Грузії, Ізраїлю, Росії, Пд.-Сх. Азії, Африки. Налічує понад 27 тис. проб, зокрема водні, аерофітні та ґрунт. водорості. Зберігаються типові штами новоописаних таксонів. На основі альготеки опубл. «Флору водорослей континентальных водоемов Украины» (К., 2001; 2003).

Рекомендована література

1. Вассер С. П., Крицька Л. І. Гербарій Інституту ботаніки ім. М. Г. Холодного НАН України // Гербарії України. К., 1995;
2. Гербарій Інституту ботаніки ім. М. Г. Холодного НАН України. К., 2002.

Бібліографічний опис:

Гербарій інституту ботаніки ім. М. Холодного НАНУ / С. Я. Кондратюк, В. М. Вірченко, М. В. Шевера // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.] ; НАН України, НТШ. – К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2006. – Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-29279>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).